หัวข้อวิจัย ชุดโครงการวิจัยพัฒนาห้องสมุดมีชีวิต : การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคอีสานตอนบน
ชื่อผู้วิจัย นางรัตนา แสงสว่าง
คณะ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
สถาบัน มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
ปีการศึกษา 2549

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นชุดโครงการวิจัยพัฒนาห้องสมุดมีชีวิต:การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคอีสานตอนบน มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคอีสานตอนบน 2) เพื่อศึกษารูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคอีสานตอนบน และ3) เพื่อศึกษาผลผลิตของกระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคอีสานตอนบน อันนำไปสู่การยกระดับความรู้เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ วิธีดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคอีสานตอนบน เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต การสนทนากลุ่ม และการศึกษาเอกสาร คืนข้อมูลสู่ชุมชน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา ทำการสรุปและเผยแพร่ ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

ผลการศึกษา พบว่า

ด้านการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคอีสานตอนบน การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคอีสานตอนบนจำแนกตามประเภทของภูมิปัญญา ได้ 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ได้แก่ เรื่องการทำหน้ากากผีตาโขน ปลาร้าข้ามปี และเครื่องปั้นดินเผา 2) ด้านการแพทย์แผนไทยได้แก่ เรื่องผักคอนแคน และสมุนไพรลูกประคบ 3) ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณีได้แก่ เรื่อง การสู่ขวัญของชาวอีสาน และ 4) ด้านโภชนาการได้แก่ เรื่องปลาร้าข้ามปี และผักคอนแคน

ด้านรูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคอีสานตอนบน การถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคอีสานตอนบนมีช่องทางการสื่อสารในการถ่ายทอดองค์ความรู้ คือ ช่องทางการสื่อสารในการถ่ายทอดองค์ความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคอีสานตอนบน มากที่สุด คือ

บุคคล และชุมชน รองลงมา คือ ครอบครัว กลุ่ม ผู้สืบสันดาน ผู้นำ ผู้นำกลุ่มย่อย เครือข่าย องค์กรของรัฐ พระ นักเรียน พราหมณ์ และองค์กรเอกชน ตามลำดับ วิธีการการถ่ายทอดองค์ความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคอีสานตอนบนใช้วิธีการถ่ายทอด มากที่สุด คือ การสอน (การบอก- การสาธิต-การปฏิบัติ) รองลงมา คือ การสอบถาม การสังเกต การเรียนรู้ด้วยตนเอง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การอบรมสัมมนา การค้นคว้าจากเอกสารจากสื่อภาษาไทยและสื่อต่างประเทศ และการศึกษาดูงาน ตามลำดับ ภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคอีสานตอนบนที่ใช้วิธีการการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มากที่สุด คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องปลาร้าข้ามปี ประเภทของสื่อที่ใช้ในการเผยแพร่องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคอีสานตอนบน สามารถจำแนก ดังนี้ สื่อนิทรรศการเป็นสื่อที่ใช้มากที่สุดในการเผยแพร่องค์ความรู้ รองลงมาคือ สื่อ อินเทอร์เน็ต ชุดการเรียนรู้ สื่อวัฒนธรรมประเพณี ซีดีรอม โทรทัศน์ วิทยุ วารสาร ฐานข้อมูล การแสดงผลิตภัณฑ์ ดาวเทียม โปสเตอร์ แผ่นพับ บทเพลง และสื่อหมอลำ ตามลำดับ ภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคอีสานตอนบนที่ใช้ประเภทของสื่อในการเผยแพร่องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มากที่สุด คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องการทำหน้ากากผีตาโขน รูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคอีสานตอนบน มี 8 รูปแบบ รูปแบบที่ใช้มากที่สุด คือ การถ่ายทอดผ่านบุคคล รองลงมา คือ การถ่ายทอดผ่านหลักสูตรท้องถิ่น การถ่ายทอดผ่านแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น การถ่ายทอดผ่านสื่อ การถ่ายทอดผ่านการเรียนรู้ด้วยตนเอง การถ่ายทอดผ่านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น การถ่ายทอดผ่านหน่วยงานของรัฐ และการถ่ายทอดผ่านบทเพลงท้องถิ่น ตามลำดับ ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานตอนบนที่ใช้รูปแบบการถ่ายทอดมากที่สุด คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องการทำหน้ากากผีตาโขน

ด้านผลผลิตของกระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคอีสานตอนบน การจัดการความรู้อันนำไปสู่การยกระดับความรู้เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ซึ่งนำไปสู่การได้มาซึ่งรายได้จากการขาย โดยประยุกต์เป็นรูปแบบสัญลักษณ์ ผ้าและเครื่องแต่งกาย ประเภทเครื่องใช้ เครื่องประดับ ประเภทศิลปะประดิษฐ์และของที่ระลึก ประเภทอาหาร และประเภทสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหารและยา ขายจำแนกตามประเภทสินค้า OTOP การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นนวัตกรรมใหม่ เพื่อสร้างสรรค์ นอกจากนี้การพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่าภูมิปัญญาพิธีสู่ขวัญของชาวอีสานเป็นภูมิปัญญาไทยในการสร้างกำลังใจ หรือจิตวิญญาณให้ผู้คนในสังคม

Research Title	Living Library Research : Local Knowledge Management in Upper - Northeastern Part of Thailand
Name	Mrs. Rattana Sangsawang
Faculty	Humanities and Social Sciences
Institute	Loei Rajabhat University
Year	2006

ABSTRACT

The purposes of this Living Library Research: Upper northeast local knowledge management were to study 1) the development of the upper northeast local knowledge, 2) knowledge transfer models, and 3) the products of knowledge management process. Thus the outcome would help increasing the value of products. The qualitative methods were used for collecting data—In Depth Interview (IDI), Observations, Focus Group Discussions (FGD), Content Analysis, and Synthesis. A summary of findings were presented and distributed to public.

Findings were as follows.

The development of upper part northeast local knowledge could be divided into four areas according to their types: 1) industry and handicraft—Phee-Ta-Khon mask, over-year fermented Fish, and pottery, 2) Thai Medication—Phak-Khon-Khan and Thai herbal pouch for massaging, 3) philosophy, religion and culture—calling spirit ceremony, and 4) nutrition—over-year fermented fish and Phak-Khon-Khan.

Knowledge transfer models were varied. The most effective way of conveying the knowledge was via people and community. Families, groups of people, descendants, leaders of big and small group, government networks, monks, students, Brahmans, and private organizations were minor effective means of conveying the knowledge respectively. The most effective method used for transferring the knowledge gained was teaching (telling-demonstrating-practicing). Other effective methods were inquiring, observing, self-directed learning, exchanging, conferencing, searching information from foreign and Thai media, and educational trips respectively. The most popular local knowledge transferred via local people was over-year fermented fish. Media of distributing knowledge were divided into eight categories: exhibition—the most popularly used, Internet, learning kits, CD-ROM about culture and traditions, television, radio, magazine, products data based, satellite, poster, brochure, song lyric, and "Mhor-lum" (dialect language song) respectively. Phee-ta-khon mask local knowledge was the one that used the most variety of media for distributing the knowledge. There were eight models of transferring the local knowledge of the upper northeast: the most popular method used was via people. Local curriculum, local sources, media, self-directed learning, local culture and traditions, government offices, and folk songs were used for transferring knowledge respectively.

The products of knowledge management process leaded to gaining income from selling products that were applied the local images onto materials and garments, decorations and jewelries, applied arts and souvenirs, food and herbs. The products were sold according to OTOP product categories. Developing products was an innovation to promote the products. In addition, local spiritual ceremony development was a local wisdom that help increasing and strengthening the value of people's spirit and soul in the societies.

Loei Rajabhat University
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย